

POSTANOWIENIE

2 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Grzesiowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 2 lipca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej W. L.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu

z 28 czerwca 2023 r., VIII Ca 395/23,

w sprawie z wniosku Prokuratora Prokuratury Rejonowej Toruń-Wschód w Toruniu
z udziałem W. L.

o stwierdzenie podstaw do przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby chorej bez
jej zgody w trybie art. 29 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego,

1. oddała skargę kasacyjną;

2. przyznaje radcy prawnemu P. P. od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Toruniu 240 (dwieście czterdzieści) złotych powiększonych o należny podatek VAT kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestnikowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Adam Doliwa

Jacek Grela

Krzysztof Grzesiowski

[SOP]

UZASADNIENIE

Prokurator Prokuratury Rejonowej Toruń-Wschód w Toruniu 31 maja 2022 r. wniósł o umieszczenie uczestnika postępowania W. L. w szpitalu psychiatrycznym bez jego zgody w trybie art. 29 ustawy z dnia 19 sierpnia

1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r. poz. 2123, dalej jako: u.o.z.p.).

W uzasadnieniu prokurator wskazał, że uczestnik mimo wyższego wykształcenia nigdy nie podjął zatrudnienia i mieszka z rodzicami, korzystając z ich pomocy i utrzymując się na ich koszt. Uczestnik stosuje agresję słowną w stosunku do rodziców i sąsiadów, m.in. wyzywa ich i grozi pobiciem. Uczestnik uważa, że wiele osób spiskuje przeciwko niemu, obserwuje go, celem uniemożliwienia przyjęcia go do służby w wojsku. Wnioskodawca podkreślił również, że do prokuratury wpłynął wniosek Komendanta Komisariatu Policji w D. dotyczący skierowania wniosku o przyjęcie uczestnika do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody w związku ze zgłoszeniami rodziców uczniów pobliskich szkół, gdyż uczestnik notorycznie pojawia się w określonych porach dnia pod szkołami i obserwuje dzieci.

Z uzyskanej przez wnioskodawcę opinii biegłego psychiatry wynikało, że uczestnik wykazuje objawy schizofrenii. Choroba ma przebieg wieloletni. Uczestnik jest całkowicie bezkrytyczny w stosunku do objawów choroby i od wielu lat nie podejmuje leczenia.

Postanowieniem z 7 marca 2023 r. Sąd Rejonowy w Toruniu stwierdził, że istnieje podstawa do przyjęcia uczestnika postępowania W. L. do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody w trybie art. 29 u.o.z.p.

Sąd Rejonowy ustalił, że uczestnik urodził się [...] 1980 r. jest kawalerem, zamieszkuje wraz z rodzicami w domu stanowiącym ich własność. Uczestnik zajmuje oddzielny pokój, w którym panuje bałagan. Uczestnik postępowania przejawiał agresję wobec rodziców, głównie słowną. Zdarzało się jednak, że uderzył ojca. W kwietniu 2021 r. w rodzinie L. została wdrożona procedura tzw. Niebieskiej Karty i wszczęto postępowanie karne o znęcanie psychiczne nad rodzicami przez W. L. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Toruniu z 20 czerwca 2022 r., II K 122/22, uczestnik został nieprawomocnie skazany za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. popełnione na szkodę rodziców.

Uczestnik uważa, że rodzice spiskują przeciwko niemu i nasyłają na niego sąsiadów, a także obcych ludzi. Komunikacja uczestnika z rodzicami jest

nieprawidłowa, gdyż z ojcem nie rozmawia, zaś matka czasami wchodzi do jego pokoju, aby „coś załatwić”. W. L. nie jest samodzielny, nie potrafi włączyć kuchenki, pralki, nie potrafi obsługiwać komputera. Potrafi przygotować jedynie herbatę i kanapki, natomiast nie jest w stanie przygotować bardziej skomplikowanego posiłku. Uczestnik ukończył studia prawnicze i od 15 lat ubiega się o przyjęcie do zawodowej służby wojskowej. Dotychczas był uznawany za niezdolnego do pełnienia służby przez komisje wojskowe. Mimo to odwołuje się od decyzji, kieruje pisma do Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Obrony Narodowej i komisji wojskowych. Uważa, że w związku z przygotowaniem się do wojska nie może podjąć żadnej pracy a rodzice mają obowiązek go utrzymywać.

Sąd Rejonowy ustalił również, że uczestnik postępowania regularnie chodzi pod szkoły w okolicy, w której zamieszkuje i przygląda się dzieciom. Jego zachowanie wzbudziło niepokój rodziców obserwowanych uczniów. Uczestnik twierdzi, że stojąc pod szkołami nikomu nie przeszkadza i jest to dla niego forma odpoczynku. Nie rozmawia z dziećmi, odczuwa umiarkowaną sympatię ze strony dziewczyn. Zdarzało się, że gdy w czasie przerwy w zajęciach szkolnych lekcje nie odbywały się, uczestnik postępowania jeździł pod szkoły do innych województw.

Sąd Rejonowy uznał, że w sprawie zachodzą przesłanki konieczne do stwierdzenia potrzeby przyjęcia do szpitala psychiatrycznego wnioskodawcy bez jego zgody w trybie art. 29 u.o.z.p. W ocenie tego Sądu dotychczasowe zachowanie uczestnika wskazuje, że nieprzyjęcie go do szpitala psychiatrycznego spowoduje dalsze pogorszenie się jego stanu zdrowia psychicznego. Uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jego stanu zdrowia, gdyż wówczas otrzyma kompleksową, fachową opiekę lekarską.

Postanowieniem z 28 czerwca 2023 r. Sąd Okręgowy w Toruniu oddalił apelację uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z 7 marca 2023.

Sąd Okręgowy uznał, że prokurator posiada legitymację do złożenia wniosku o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym. Sąd odwoławczy podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którymi uczestnik jest osobą chorą

psychicznie. W opinii biegłej z zakresu psychiatrii jednoznacznie stwierdzono, że jeżeli nie nastąpi leczenie szpitalne uczestnika, dojdzie do nasilenia się objawów choroby psychicznej, eskalacji dziwacznych i agresywnych zachowań, do dalszego pogorszenia funkcjonowania. Nieprzyjęcie uczestnika do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie się stanu jego zdrowia psychicznego. Tym samym uznano, że obecny stan uczestnika uzasadnia przyjęcie go do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody. W ocenie Sądu Okręgowego dotychczasowe zachowanie uczestnika wskazuje na to, że nieprzyjęcie go do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie stanu jego zdrowia psychicznego (art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p.), a nadto, że jest on niezdolny do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych (art. 29 ust. 1 pkt 2 u.o.z.p.).

Uczestnik wywiódł skargę kasacyjną od postanowienia z 28 czerwca 2023 r. Sądu Okręgowego w Toruniu, zaskarżając je w całości. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie prawa materialnego:

a. art. 29 ust. 2 i 3 u.o.z.p. przez brak stwierdzenia przez sąd pierwszej instancji braku legitymacji czynnej prokuratora jako wnioskodawcy;

b. art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2 u.o.z.p., przez niewłaściwe jego zastosowanie i stwierdzenie istnienia podstaw do przyjęcia uczestnika postępowania do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody.

W związku z tym zarzutami skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne.

Po pierwsze Sądy *meriti* trafnie uznały, że prokurator posiada legitymację do złożenia wniosku o umieszczenie uczestnika w szpitalu psychiatrycznym. Wniosek o przyjęcie do szpitala psychiatrycznego może być bowiem złożony również przez prokuratora (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 września 2008 r., III CSK 178/08, OSNC 2009/9, poz. 129). Z tym, że nie jest trafne stanowisko, że złożenie przez prokuratora wniosku powinno w zasadzie nastąpić już po

stwierdzeniu, iż nie ma innych osób uprawnionych do jego zgłoszenia (art. 29 ust. 2 i 3 u.o.z.p.), albo iż osoby uprawnione od tego się uchylają, są nieporadne, upośledzone umysłowo lub z innych przyczyn nie można uzyskać ich stanowiska w sprawie złożenia wniosku. Uprawnienie prokuratora do złożenia takiego wniosku wynika z art. 7 k.p.c. i nie jest uzależnione od działania bądź zaniechania innych osób lub organów. Ingerencja prokuratora winna następować jedynie w wyjątkowych sytuacjach (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2018 r., II CSK 22/18).

W niniejszej sprawie podstawę do złożenia przez prokuratora takiego wniosku stanowiło zarówno pismo rodziców uczestnika, w którym zwrócono się o podjęcie działań prawnych w stosunku do uczestnika, jak i nieporadności rodziców uczestnika, którzy dotychczas wykorzystywali nieadekwatne środki prawne, w postaci wniosku o ubezwłasnowolnienie, który nie został uwzględniony, celem rozwiązania problemów z synem. Przede wszystkim jednak podstawa złożenia przez prokuratora wniosku o umieszczenie uczestnika w szpitalu psychiatrycznym wynika z potrzeby działania w celu ochrony dobra publicznego, która w sprawie wynika z zagrożenia stwarzanego ze strony uczestnika. W tym zakresie ustalono, że uczestnik cierpi na zaburzenia psychiczne, nie leczy się od kilkunastu lat, jest bezkrytyczny wobec swojego stanu zdrowia i odmawia leczenia. Jak ustalił Sąd Rejonowy, uczestnik postępowania regularnie chodzi pod szkoły w okolicy, w której zamieszkuje i przygląda się dzieciom a takie jego zachowanie wzbudziło uzasadniony niepokój rodziców obserwowanych uczniów. Uczestnik wprawdzie twierdzi, że stojąc pod szkołami nikomu nie przeszkadza i jest to dla niego forma odpoczynku, że nie rozmawia z dziećmi, i odczuwa umiarkowaną sympatię ze strony dziewczyn. Zdarzało się przy tym, że gdy w czasie przerwy w zajęciach szkolnych lekcje nie odbywały się, uczestnik postępowania jeździł pod szkoły do innych województw. Wszystko to przemawia za tym, że prokurator, stojąc na straży praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego (art. 7 k.p.c.), miał legitymację czynną jako wnioskodawca w postępowaniu o przyjęcie do szpitala psychiatrycznego osoby chorej psychicznie bez jej zgody (art. 29 ust. 2 i ust. 3 u.o.z.p.).

Po drugie nietrafny okazał się zarzut naruszenia art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2 u.o.z.p. przez niewłaściwe jego zastosowanie i stwierdzenie istnienia podstaw do przyjęcia uczestnika postępowania do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody. Sądy *meriti* ustaliły, polegając na opinii biegłego psychiatry, że uczestnik wykazuje objawy schizofrenii a jego choroba ma wieloletni przebieg. Jako osoba chora psychicznie uczestnik ma urojenia ksbne, polegające na istnieniu u niego przekonania, że jest przedmiotem szczególnego zainteresowania ludzi z otoczenia, którzy mówią o nim i czynią jakieś ustalenia go dotyczące. Biegła w opinii jednoznacznie stwierdziła, że jeżeli nie nastąpi leczenie szpitalne uczestnika, to dojdzie do nasilenia się objawów choroby psychicznej, eskalacji dziwacznych i agresywnych zachowań, dalszego pogorszenia funkcjonowania, nastąpi znaczne pogorszenie się stanu zdrowia psychicznego uczestnika. Uczestnik jest bezkrytyczny w stosunku do objawów choroby i od wielu lat nie podejmuje leczenia. Wobec tego, jeżeli nie nastąpi leczenie szpitalne to nastąpi pogorszenie się stanu zdrowia uczestnika przez nasilenia się objawów choroby psychicznej, w szczególności w postaci eskalacji zachowań dziwacznych i agresywnych oraz do dalszego pogorszenia jego funkcjonowania w rodzinie i społeczeństwie. Ustalono przy tym, że uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jego stanu zdrowia. W sprawie ustalono również, że uczestnik nie jest zdolny do samodzielnego zaspokajania swoich potrzeb życiowych, gdyż z powodu choroby psychicznej nie podejmuje pracy, nie zajmuje się domem, zaś rodzice zapewniają mu utrzymanie, miejsce zamieszkania, wyżywienie. Zdaniem Sądu drugiej instancji brak możliwości samodzielnego zaspokajania swoich potrzeb życiowych przez uczestnika potwierdza jego aktualna sytuacja, a więc brak zatrudnienia i życie na koszt rodziców. Również w związku z powyższym Sąd drugiej instancji trafnie uznał, że dotychczasowe zachowanie uczestnika wskazuje na to, że jego nieprzyjęcie do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie stanu jego zdrowia psychicznego (art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p.), a nadto, że jest on niezdolny do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych (art. 29 ust. 1 pkt 2 u.o.z.p.).

Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że postępowanie toczące się na podstawie art. 29 u.o.z.p., służące dokonaniu oceny, czy istnieje potrzeba przyjęcia osoby

chorej psychicznie do szpitala bez jej zgody, musi uwzględniać, czy jest to celowe z punktu widzenia dobra osoby chorej psychicznie. Na gruncie art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p. ochronie interesu osób chorych psychicznie służy odwołanie się do przesłanki znacznego pogorszenia stanu zdrowia psychicznego. Takie ujęcie tej przesłanki w ustawie oznacza, że zastosowanie przymusowej hospitalizacji jest możliwe tylko wówczas, gdy jest to konieczne dla dobra osób chorych psychicznie. Podstawy przyjęcia osoby chorej psychicznie do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy zostały ujęte bardzo wąsko i rygorystycznie. Podstawy do zastosowania tego przepisu nie stanowi ustalenie, że osoba chora psychicznie wymaga leczenia, że podjęcie leczenia byłoby dla niej wskazane i korzystne, ani nawet to, że zaniechanie leczenia szpitalnego spowoduje pogorszenie jej stanu zdrowia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2022 r., II CSKP 343/22). W sprawie ustalono, że uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie uczestnika w szpitalu psychiatrycznym przyniesie obiektywną poprawę jego stanu zdrowia, wynika zatem z tego, że umieszczenie uczestnika w szpitalu psychiatrycznym bez jego zgody jest konieczne i pozostaje w zgodzie z jego dobrem.

W konsekwencji Sąd Rejonowy i Sąd Okręgowy trafnie uznały, że dotychczasowe zachowanie uczestnika wskazuje na to, że nieprzyjęcie go do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie stanu jego zdrowia psychicznego (art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p.), a nadto, że jest on niezdolny do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych (art. 29 ust. 1 pkt 2 u.o.z.p.).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., przy uwzględnieniu § 8 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1935).

[dr]

t.n